

DE BERENRUG

Dimitri Bontenakel

De Berenrug

De auteur ontving voor dit boek een werkbeurs
van Literatuur Vlaanderen

De uitgeverij is er niet in geslaagd de rechthebbenden van de omslag-
illustratie te achterhalen. Eenieder die meent rechten te kunnen doen
gelden, wordt verzocht contact op te nemen met de uitgeverij.

© Dimitri Bontenakel 2020
Alle rechten voorbehouden
Omslagontwerp Karin van der Meer
Foto auteur © Koen Broos

NUR 301

ISBN 978 90 284 5038 7
www.wereldbibliotheek.nl

Voor Alexander

Welkom op Cap Enfer

Zijn broer kon hem nog net bij de kraag grijpen. Ze stonden zij aan zij te werken, gaten dichtend met zeildoek en nagels, toen een zware zee over het dek veegde. Het water trok de jongen omver en sleurde hem mee. In blinde paniek graaide hij om zich heen, spartelend, lucht happend, toen hij een stel harde knokkels in zijn nek voelde en bij de stijve boord van zijn oliegoed uit het water werd getrokken. Hoestend en hikkend zonk hij op het dek neer. Zeezout brandde in zijn ogen, zijn tanden klapperden haast uit zijn mond. Tijd om op adem te komen kreeg hij niet. Zijn broer duwde de hamer meteen weer in zijn handen. Terwijl het schip als een eend het volgende golfdal in dook, toog de jongen weer aan het werk.

Beneden lag alles er dooreengeschied bij. Het stonk er naar schimmel en pis en de bedorven adem van negentien IJslandvaarders die om beurten in het logies afdaalden om hun magen te vullen en aan de zweren op hun polsen te krabben. Toen de broers langs de ladder naar beneden klauterden, werd het even stil en draaiden zes hoofden hun kant uit alvorens te hervallen in somber gemompel. De mannen duwden bekers in de handen van het tweetal en goten ze tot de rand vol eau de vie. Buiswater lekte van hun blauwe kielen terwijl ze staande een stuk beschuit uit hun koude vingers aten. Een levertraanlamp gaf meer rook af dan licht. De jongen moest niezen toen hij een slok nam. De drank beet in zijn strot en ontstak een vlam in zijn buik.

‘Rustig drinken, kleine,’ zei zijn broer. ‘Niemand gaat met je beker lopen.’

‘Waar hebben ze het over?’ vroeg de jongen, knikkend naar hun compagnons.

Zelf verstond de jongen er geen snars van, maar zijn broer had op vorige campagnes voldoende van het taaltje opgepikt om te begrijpen wat die Fransmannen zoal bedisselden.

‘Hetzelfde als waar ze het gisteren over hadden.’

‘Toch niet weer over die bruinvissen?’

Op dag drie had een van de zouters een school *marsouins* zien zwemmen. Hij was meteen naar beneden gevluht en verscheen sindsdien niet meer aan dek zonder paternoster om zijn voorarm. Bruinvissen kondigden volgens hem stormweer aan en de rest van de bemanning leek hem te volgen in zijn oudewijvenpraat.

‘De bruinvissen zijn ze gelukkig vergeten. Nee, dat de kapitein zijn weg op het water niet kent, daar gaat het over.’

Veertien dagen waren ze onderweg nu en eigenlijk hadden ze allang in een IJslandse baai moeten liggen, trekkend en vierend aan de kollijn om kabeljauw te lokken. Maar ze voeren amper ’t Groot Gat in of de poorten van de hel waren opengegaan. Tussen de Orkneys en de Shetlands, waar de Noordzee op de Atlantische Oceaan botste, trok de hemel dicht en vielen hagelstenen als knikkers uit de lucht. Het schip sloeg als een ton aan het slingeren. De zee stond zo ruw dat zelfs de stugste Bretoen er misselijk van werd. De jachtsneeuw maakte de matrozen stekeblind en vroom hun vingers aan elkaar. Ze waren de Faeröer voorbijgevaren zonder het te beseffen – het verdrietige land zat verstopt achter een muur van sneeuw. Het schip werd zwaar beproefd, en als ze niet moesten pompen, viel er wel ergens een gat te dichtten of een reling te herstellen. Veertien dagen onderweg en er kwam maar geen eind aan de traverse.

‘Zijn ze iets van plan?’ vroeg de jongen, beschuit in zijn mond proppend.

‘Zolang ze over een ander kunnen zeuren, slaan ze elkaar de koppen niet in.’

‘Wat als ze gelijk hebben?’ zei de oude Berten vanop zijn matras. Hij wenkte de broers dichterbij en stak zijn lege beker in de lucht.

De jongen haalde de kruik eau de vie en schonk bij. ‘Hoe gaat het met de hand?’

‘Die hangt er nog aan.’

Op dag zeven had de oude Berten zijn broek afgestroopt en was op een vaatje gaan zitten toen het schip een zee aan boord kreeg. Hij was met vaatje en al omgevallen. De roestige nagel was dwars door zijn handpalm gegaan. Hij had het vuur opgelopen. Ze hadden zijn hele arm met garen ingesnoerd en rond de klok kaarsen gebrand. Een van de Bretoenen had elke dag de koorts afgelezen – tevergeefs, het vuur was gestaag omhooggeklommen. De oude Vlaming kon geen twee zeilkleden meer aan elkaar naaien zonder in elkaar te krimpen van de pijn. Berten wist nog van niets maar de kapitein had twee dagen geleden al besloten om naar Reykjavik door te zeilen en hem aan land te zetten.

‘Misschien stellen onze Franse vrienden zich wel terecht vragen. Wat als die schooier uit Bray-Dunes inderdaad geen kaarten kan lezen? Draaien we voldoende streken bij?’ De oude man doopte een stuk beschuit in zijn beker. ‘Wat als we niet op IJsland maar op de Noordpool aan het varen zijn? Of erger, op Kaap Ursus?’

De gesprekken stokten. De Fransen hadden de naam van het eiland opgevangen. De langste van de hoop sloeg een kruisteken en dronk zijn beker leeg. Een voor een maakten ze zich uit de voeten.

‘Voilà les Belges.’ De kapitein stommelde het ruim in.

Berten vroeg of de barometer al een ander verhaal vertelde. Hoofdschuddend krabde de kapitein aan zijn verschoten witte kiel. Dat ze nog meer zouden gaan dansen. De pruimtabak had werk in zijn mond. Toen hij zag hoe de jongen stond te daveren op zijn benen en vroeg of alles in orde was, antwoordde zijn broer in zijn plaats.

‘Een zee van niks en hij gaat al kopje-onder.’ Hij bekeek de jongen van top tot teen. ‘Zie hem daar staan, het waterkieken.’

‘Je mag niet zo *barabassen* op die jongen,’ zei Berten.

‘Was ik zijn broer niet geweest, oude, ik had je voor zijn vader versleten.’

Berten veegde zijn mond schoon aan de rode foulard om zijn nek. ‘We hebben het allemaal moeten leren. Pas maar op, straks heeft hij net zulke brede schouders als jij.’

‘Van mij moest hij niet mee naar IJsland. Dat we samen op deze *galette* zitten, is helemaal zijn eigen keuze. Vraag dat maar aan zijn moeder.’

Zijn broer vertelde niet het hele verhaal. Evengoed volgde de jongen hem gedwee de ladder op, net op tijd om een nieuwe golf over het dek te zien spoelen.

Maandenlang had de jongen zijn broer de oren van het hoofd gezeurd. Dat hij wilde gaan varen, net als zijn broer. Dat hij geen smid meer hoefde te worden. Hij was in de leer, maar het smeden stond hem niet aan en de man die het hem moest leren – een kale hufter die zijn dochters afranselde – nog minder. Zijn broer had er aanvankelijk niet van willen weten. Pas toen de jongen het meisje inschakelde aan wie zijn broer zijn hart had verloren, keerden zijn kansen.

‘De smid behandelt hem als een stuk vuil,’ had ze gezegd toen ze hand in hand over straat wandelden.

‘Denk je dat het op zee allemaal schooljuffrouwen zijn?’

‘Op zee heeft hij zijn broer. En die broer ziet hem graag.’

‘Die broer ziet hem graag omdat hij zes maanden in een jaar niet voor zijn voeten loopt.’

Maar hij bond in, en in december reisden de broers samen af naar Duinkerke. Eerst hadden ze de kapitein aangesproken met wie de broer de vorige campagnes had gevaren, maar die wilde enkel hém meenemen, niet de jongen. In een volgende herberg hadden ze de kapitein van de *Nauru* bereid gevonden om hen allebei aan boord te nemen. Ze gaven de handslag, namen hun tekengeld in ontvangst en maakten tussen pot en pint kennis met de twee andere Vlamingen die zouden meevaren.

De teerling was geworpen. De broers reisden een tweede keer naar Duinkerke om zich op de monsterrol in te schrijven en gingen bidden bij Onze-Lieve-Vrouw van Lombardsijde. De pullover

van ongewassen wol die moeder voor haar jongste gebreid had, was minstens drie maten te groot.

‘Nog een geluk dat je kunt zwemmen,’ had zijn broer gezegd.

Niets kon het humeur van de jongen echter bederven, want IJsland wachtte, dat glorieuze eiland met zijn bevroren rivieren, zijn besneeuwde flanken en zijn baaien vol vis.

Tot de jongen op een dag de keuken betrad en zijn nonkel pastoor op vaders stoel naast de kachel zag zitten. Toen pastoor Coulier het nieuws had vernomen dat de beide zonen van zijn zuster de traverse zouden aanvatten, had hij zijn parochie terstond in de steek gelaten voor een urgent familiebezoek. De pastoor had de jongen bij zich geroepen, hem zo strak in de ogen gekeken dat hij er ongemakkelijk van werd en hem op het hart gedrukt dat hij niet aan boord van de galette mocht gaan.

‘Want je komt niet terug, mijn zoon. Jij niet en je broer al evenmin.’

Dat sommige pastoors uit de Westhoek konden zien wat er in een mensenleven nog in het verschieft lag, was algemeen geweten.

‘Luister naar mijn broer, jongen,’ had zijn moeder met be-
traande ogen gestameld.

‘Denk aan je moeder, mijn zoon,’ had nonkel pastoor gezegd.

De jongen had het hoofd gebogen en geknikt. Zijn broer wilde echter van geen wijken weten.

‘We hebben ons tekengeld gekregen,’ zei hij streng.

‘Denk aan ons moeder,’ zei de jongen, de woorden van zijn nonkel pastoor indachtig.

Zijn broer keek uit het deurgat. ‘Een woord is een woord, kleine. Het jouwe al net zo goed als het mijne.’

Op de zestiende dag was de storm gaan liggen en lag de zee er zo plat als een tafel bij. De galette voer met gereven zeilen, niet alleen omdat de roerganger in deze dichte mist geen hand voor de ogen zag, maar ook omdat iedereen met de pet in de handen op het dek stond, met in het midden van de kring de oude Berten, een laken over zijn kop, veertig pond lood om de enkels. Dat de Vlaming

een zeemansgraf wachtte, strookte niet met hun geloof, maar volgens de kapitein hadden ze geen keuze – het was windstil en het schip was te ver uit koers geslagen om de dode binnen de drie dagen in de IJslandse grond te kunnen steken. Hij wilde geen besmetting riskeren. Ze lazen een gebed, sloegen een kruisteken en lieten de dode in zee neer. Gesproken werd er haast niet die dag. De bemanning boog zich over haar herstelwerk. De jongen luisterde naar de zee die tegen de huidplanken kletste, naar het kraken van de touwen en naar zijn eigen hartenklop. Later meende hij de spuitmond van een walvis te horen blazen, maar omdat hij niets kon zien in de mist die als een koud vel aan de boot kleefde en niet uitgelachen wilde worden, hield hij er zijn mond over.

Het schemerde al toen een aanwakkerende zuidooster de mistbanken aan flarden blies. Met een halve blik op zijn kompas liet de kapitein bijzetten wat kon worden bijgezet. Zeilen spanden zich op, het schip draafde weg. De zon ging neer achter een kop-pige wolkenlaag – nergens een pinkelende ster te bekennen. De jongen kreeg verlof om naar beneden te gaan. Met een warme maaltijd in zijn buik en een kop suf van het bierrantsoen verheugde hij zich op enkele uren deugddoende slaap. Hij liet zich op een lege matras vallen – niet die van de arme Berten – en trok het deken over zijn kop. Zijn gedachten dwarrelden als distelpluis naar beneden.

Het duurde even voor hij doorkreeg dat het rumoer bovendecks geen droom was.

Hij hoorde iemand roepen. Het was zijn broer die riep.

Het was zijn broer die riep dat hij de zee zag scheuren.

Hij viel uit bed toen de stuurman het roer omgooide. In zeven haasten trok hij zijn laarzen aan en klom de ladder op. Geen ziel die zich bovendecks niet de benen van onder het lijf liep. Een slingerende stormlantaarn wierp vlekken op het grootzeil, verder was het aardedonker buiten. Midden in het gewemel trof hij zijn broer aan, de zee afspeurend, de kaken op elkaar geklemd, een blik in zijn ogen die de jongen er niet vaak in had aangetroffen.

‘IJsland?’ vroeg hij.

Zijn broer snoerde hem de mond. ‘Luister!’

De jongen rilde. Nergens ijskappen of besneeuwde flanken in de buurt en toch hoorde hij de branding bulderen. Toen zag hij het opspattende schuim van een rij brekers gloeien in de duisternis, veel te dicht bij het schip. Zijn broer waarschuwde de stuurman die het roer een ruk gaf. Een Bretoen verloor zijn evenwicht en sleurde de jongen mee in zijn val. Zwarte vlekken voor zijn ogen toen hij met zijn achterhoofd tegen de planken knalde. Voor hij weer bij zijn positieven kwam, had de Bretoen hem al overeind getrokken. De man gaf hem een kameraadschappelijke klap op de wang. Zijn ogen stonden hard in hun kassen.

‘Bienvenu à Cap Enfer.’

Ze maakten geen schijn van kans. De roerganger had de boot nauwelijks weggestuurd van de sissende branding of de volgende schuimende watermassa verscheen aan lijzijde. In deze duivelszwarte nacht was het onbegonnen werk om een vaarwater tussen de brekers te vinden. De kapitein wilde het schip kost wat kost uit de kust sturen, maar hoe meer hij op boot en stuurman schold, hoe meer ze ingeklemd raakten.

Eerst schuurde de *Nauru* langs een partij onderzeese leistenen. Het schip draaide weg, kreeg een zee over zich, maakte zwaar slagzij. Voor ze konden kapseizen, had de stroming hen weer losgeduwd, zij het niet voor de leistenen hun tanden in de huidplanken hadden gezet. Ze begonnen water te maken. Het schip bokte en slingerde. De jongen merkte dat zijn broer hem dicht in de buurt wilde hebben, en het leek alsof hij iets te vertellen had, iets ontzettend belangrijks. Net toen hij zich wilde vooroverbuigen, zag hij hoe een enorme rotspiek zich losmaakte uit de nacht.

De jongen riep om zijn moeder.

De klap brak het schip in twee. Zijn broer viel met zijn volle gewicht tegen hem aan. Ze sloegen overboord. Het zwarte water slokte hen ogenblikkelijk op en loeide in hun oren. Toen de broers een eerste keer bovenkwamen, waren ze al een flink eind van de

galette vandaan. De jongen zag de masten als tamboerstokken op de rotswand slaan. Het leek of de twee helften van het schip elkaar in het borrelende water kopje onder duwden. Er was niemand meer aan boord. Tenminste, daar ging hij van uit. Het ging allemaal ook zo snel. Misschien had hij wel degelijk nog mensen op het barstende dek zien staan. De kapitein wiens hoofd door een wegstuiterende giek van zijn romp werd geslagen. De kuiper die zijn ingewanden weer in zijn buikholte wilde proppen. Misschien had hij zijn ogen niet willen geloven en geredeneerd dat er in die fontein van spaanders en opspattend schuim niemand meer aan boord kón zijn. Veel tijd om alles tot zich door te laten dringen, was er hoe dan ook niet. Het koude water trok de broers opnieuw kopje onder en spuwde hen pas een heel eind verder weer uit. Ze zogen hun longen vol, schoten in een kramp toen ze gal en brak water opgaven, klampten zich aan elkaar vast, klommen bij een stompe klif uit het water en werden er door een ziedende golf weer afgeplukt. De jongen was moe, zo moe dat hij de armen niet meer uit het water kon tillen, zo moe dat hij de ogen sloot en de diepte in wilde zinken om te kunnen slapen. Zijn broer liet het niet toe. Hij trok de jongen bij de haren naar boven en sleurde hem als een bloemzak achter zich aan.

Voorbij een volgende reeks brekers weerklonk een schreeuw boven hun hoofden. Een meeuw zweefde rakelings voorbij – de jongen voelde de luchtverplaatsing van een vleugel langs zijn wang strijken. Zijn broer zwom als een razende de vogel achterna, tot hij op een bepaald moment zijn knie stootte. Vaste grond onder hun voeten. Ze kwamen overeind en ontdekten dat ze op een zandbank stonden. De stroming trok niet zo hard meer aan hun benen. De zandbank leidde naar een volgende zandbank, die hen op haar beurt over een reeks mosselbedden naar een strand voerde. Ze sleepten zich uit het water, vonden een plekje in de luwte en legden hun beurse koppen neer in het zand.

Toen de jongen wakker werd, stond zijn broer met zijn voeten in de vloedlijn over het water te kijken. Hij raapte zich overeind. Zijn

benen leken te geloven dat ze zich op een steile berg bevonden – hij verloor voortdurend zijn evenwicht.

‘Zijn we de enigen?’

‘Toch op dit strand.’

De jongen merkte dat zijn broer een arm vasthield alsof het een versgebakken brood was.

Zijn broer zag hem kijken. ‘Uit de kom.’

De jongen zoog lucht tussen zijn tanden. ‘Kan ik helpen?’

‘Jij moet er vooral niet aankomen, kleine.’

De dageraad duwde de nacht over de rand. Ze keken zich de ogen uit het hoofd. De baaien aan weerszijden van het strand, de kliffen, de zoom van grasheuvels, de stenen rug van een oud gebergte, de duinen in de verte.

Boven hen, op de klifrand, verschenen mensen. Ze wezen naar beneden en riepen dingen die op de tippen van de wind werden weggevoerd.

‘Dat zijn er geen van ons,’ zei de jongen.

‘Die zijn van hier.’

De eerste mensen kwamen het strand op gerend. Met het hoofd diep tussen de schouders liepen ze langs het zich terugtrekkende water, schopten aangespoeld zeewier opzij, woelden hier en daar het zand om. Eentje liep de zee in en keerde met een halve huidplank terug. Niemand die zich om de broers bekommerde. Ze spraken een taaltje waar de jongen geen touw aan kon vastknopen.

‘Is dat IJslands?’

Zijn broer schudde het hoofd.

‘Wat spreken ze dan?’

Zijn broer zuchtte. ‘Ik ben hier nog niet geweest, kleine. Een mens spoelt maar één keer aan op Kaap Ursus.’

TIEN JAAR LATER

I

Een schip voer voorbij het eiland – een van die moderne stoomschepen. Ellie zag de walmende schoorsteenpijpen, het kielwater, de stralen van de opkomende zon die over het plaatstaal glibberden en gleden. Ze kneep haar ogen tot spleetjes, maar de afstand was te groot om passagiers op het dek te zien staan. Zoals de meeste schepen maakte de pakketboot een ruime boog om het eiland. Knopen vretend, kompasnaald slapend in de olie, de buik vol steenkool, was de boot onderweg naar het land van belofte in het westen, mijlen- en mijlenver weg van hier. Ze volgde het schip tot het gekrompen was tot een krasje op een tinnen plaat.

Iemand zette de handen op elkaar – twee droge klappen die door de wind tot bij haar werden gedragen. Ze wist aan wie de handen toebehoorden. Er was maar één persoon op het hele eiland die op dergelijke wijze de aandacht vroeg. Bovendien had ze de knarsende wielen van zijn ezelskar zo-even het plateau horen oprollen.

Ze tilde haar rokken op, zette af en zocht zich springend en huppelend een weg naar beneden. In de diepte spoelden golven met de kleur van afwaswater over een keienstrand dat bezaaid lag met krabbenschalen en door vliegen gekoloniseerde algenstrengen. Nergens een spaander drijfhout te bespeuren.

Met de vuisten in de zij stond Timber haar op te wachten. Naar goede gewoonte maakte haar magere vriend zich ongelofelijk druk om de acrobatische toeren die ze op de kliffen uithaalde. Zijn knokige handen wervelden door de lucht terwijl hij haar duidelijk trachtte te maken hoeveel angsten hij telkenmale doorstond wanneer hij haar silhouet daarboven ontwaarde, koorddansend op de rand van het eiland. Ze liet hem betijen, krabde de snuit van het ezeltje en warmde haar vingers aan zijn adem.

‘Als jij je melkronde wat sneller zou afhandelen, zou ik niet zo lang op je moeten wachten,’ onderbrak ze hem ten slotte. ‘Misschien weersta ik dan de verleiding om op kliffen te klauteren.’

Hij liet zich niet van de wijs brengen en wees naar het schamele aantal melkbussen op de kar – zijn ronde was nooit korter geweest. Samen met het weer waren de koeien op de Baringhoeve van slag. Ze gaven nog maar half zoveel melk tegenwoordig. Vader Baring overwoog zelfs om zijn dieren vanaf volgende winter voorgoed op stal te houden zodat de beesten zich niet langer van de wijs lieten brengen door seizoenen die hun plek in de pikorde vergeten waren.

‘Kan werken,’ vond Ellie. ‘Het probleem is dat koning Winter zich niet aan de afgesproken bezoeken houdt. Hoe kan je vader dan bepalen vanaf wanneer hij zijn koeien op stal moet houden?’

Timber leidde de ezel met boterzachte hand over het plateau. Dat er op het eiland nog altijd mensen waren die een kalender bijhielden.

Ze kwam naast hem lopen. ‘Je kan ze wel op één hand tellen, die mensen.’

Timber tikte de vingers van een hand af en wees haar als nummer zes aan.

‘Ho maar, ik ben kapelaan Tulbagh niet.’

En toch. Want telkens als een boot een schuimend witte greppel langsheen het eiland ploegde, trof je Ellie Dekker op de uitkijk aan. Je kon er je klok op gelijk zetten.

Waar het plateau tegen een rij heuvels aanliep, flankeerden steenmannetjes het wandelpad. Het pad klom gestaag uit de grootste baai die het eiland rijk was, dwarste het plateau en vouwde zich rond heuvelflanken, om pal voor de deur van de statigste woning op het eiland te eindigen. De pastorie was op een heuveltop gebouwd, op een korst van zandsteen. Met haar handen boven haar ogen gevouwen, keek Ellie omhoog. Het schaliedak trok wit weg in het trillende licht. De zon hing intussen boven de Berenrug. Haar stralen stroomden in brede bundels door de hoge glas-in-